

У сучасному інформаційному суспільстві бібліотеки відіграють надзвичайно важливу роль не тільки в просвітницькій та навчальній діяльності, але й у формуванні громадянського суспільства, що є дуже вагомим аспектом реалізації демократичних реформ. На відміну від системи засобів масової інформації та освіти, які пропонують громадянам вибіркового принципу доступу до інформації, бібліотеки є тими інституціями сучасного суспільного процесу, де надбання культури та знань подаються вільно у найбільш широкому розмаїтті. Завданням бібліотек та їхніх працівників є найбільш повне розкриття змісту наявних ресурсів шляхом створення бібліографічних баз даних, каталогів та картотек, котрі значно скорочують користувачам шлях до інформації. Новітні інформаційні технології у сучасних бібліотеках надають можливість значно полегшити та розширити цей шлях, зокрема, за допомогою доступу до бібліографічних ресурсів через мережу Інтернет та розміщення їх на веб-сторінці бібліотеки.

Національна парламентська бібліотека України як одна з провідних бібліотечних установ держави здійснює велику роботу зі створення різноманітних баз даних, що допомагають якомога повніше розкрити її багаті фонди, зібрані за майже 140 років існування закладу, та надати користувачам більш широкий доступ до них. При формуванні бібліографічних покажчиків та каталогів головна увага приділяється національним джерелам інформації. Бібліотека як національна інституція, котра згідно із Законом про обов'язковий примірник документів отримує повний комплект документів, що виходять друком в Україні, має не тільки зберігати, але й популяризувати та розкривати зміст цих інформаційних матеріалів.

Із запровадженням сучасних технологій у бібліотеки з'явилася можливість разом із традиційними методами надання доступу до інформаційних ресурсів залучити електронні, зокрема каталоги та картотеки, розмістивши їх на власному сайті. Наразі на веб-сторінці НПБ України розміщено: електронні каталоги книжкових документів, статей з наукових збірників, політематичну базу даних статей з періодичних видань та базу даних „Політика і політики в дзеркалі періодичних видань України”.

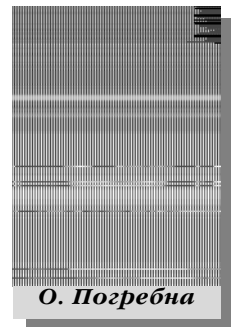
Особливу увагу хочу приділити останній базі даних, яку створює відділ інформаційного забезпечення Верховної Ради України. Ця БД почала формуватися 5 років тому і наразі містить понад 90 тис. бібліографічних записів статей із українських газет та журналів суспільно-політичної тематики. Для створення цього ресурсу інформації опрацьовується широкий репертуар періодичних видань – понад 180 назв газет та 50 назв журналів (центральна і регіональна преса). Сюди входять як офіційні видання та ті, що підтримують політику влади, так і видання опозиційних політичних сил та різних політичних партій. У цьому випадку бібліотека дотримується головних своїх принципів позапартійності, неупередженості та найбільш повної об'єктивності. Оскільки ця база даних є частково гіпертекстовою, користувачі мають можливість ознайомитися з повним текстом деякої частини статей через гіпертекстові посилання на електронну версію статті на сайті самого періодичного видання.

На жаль, не всі періодичні видання в Україні виходять в електронному форматі. Лише 25% всього репертуару преси, що опрацьовує бібліотека при створенні цієї БД, мають електронні архіви з постійними адресами статей, десь 20% бібліографічних записів мають посилання на повні тексти. Тим не менш, при необхідності ознайомлення з повною картиною політичної ситуації в Україні, БД надає можливість одночасно переглянути електронні сайти багатьох провідних газет України, прочитати статті політичної тематики, не витрачаючи часу на перехід з однієї веб-сторінки на іншу.

Для широкого кола громадськості до бази даних „Політика і політики в дзеркалі періодичних видань України” є доступ через Інтернет. Крім того, існують дві форми пошуку в ній: можна шукати інформацію про будь-яку політичну подію чи політичну персоналію, зібрану за весь період існування цієї БД, чи ознайомитися з політичними подіями дня, тижня, місяця або трьох місяців за рубриками: Політична ситуація в Україні, Верховна Рада, Президент, Прем'єр-міністр, Кабінет Міністрів, Міністерства, Місцева та Судова влада, Персоналії політичних діячів. Причому у користувача є вибір: він може передивитися лише бібліографічні записи або повні тексти аналітичних статей, чи ознайомитися з усією інформацією загалом.

У період президентської виборчої кампанії – такий складний і вирішальний час у житті нашої країни – особливого значення набуло надання доступу до інформації, пов'язаної з висвітленням всіх подій, виборчих програм кандидатів на посаду Президента України, діяльності Центральної виборчої комісії тощо. З початком кампанії до БД „Політика і політики в дзеркалі періодичних видань України” було долучено рубрику „Вибори Президента України 2004 року”. На кінець виборчої кампанії ця рубрика включала понад 10 тис. бібліографічних записів з усього спектра інформаційних джерел. Частково ці бібліографічні записи супроводжуються повними текстами статей. Цей досить широкий інформаційний ресурс дає змогу громадянам будь-якої країни світу ознайомитися з переліком виборчого процесу у державі і подивитися на ці події з різних політичних ракурсів та позицій. Для полегшення орієнтації у величезному обсязі інформації відділом інформаційного забезпечення Верховної Ради України було розроблено досить детальні предметні рубрики до розділу „Вибори Президента України 2004”. Онлайн-вий доступ до цього розділу та предметних рубрик здійснюється через веб-сторінку бібліотеки (www.nplu.kiev.ua).

На основі БД „Політика і політики в дзеркалі періодичних видань України” здійснюється постійне інформування парламентських комітетів та інформаційного управління Верховної Ради України щодо висвітлення діяльності Парламенту та народних депутатів на сторінках української преси. Щоденно готуються ановані бібліографічні списки статей вищезазначеної тематики і надсилаються

О. Погребня

¹ Виступ на Міжнародній науковій конференції "Бібліотеки та інформаційні центри в системі наукового супроводу суспільних реформ" (Київ, 12-14 жовтня 2004 р.).

електронною поштою до користувачів, що дає змогу парламентарям та працівникам апарату Верховної Ради бути постійно інформованими стосовно висвітлення їхньої діяльності періодичними виданнями різного підпорядкування та політичного спрямування.

Робота з формування БД є дуже напруженою. Щодня до неї додається понад 150 бібліографічних записів, які того ж чи наступного дня редагуються та додаються до повних текстів статей. Цю роботу здійснюють дуже досвідчені та високопрофесійні працівники, діяльність яких націлена на якнайповніше розкриття інформаційних джерел, що надходять до бібліотеки.

Надання вільного та швидкого доступу широкому загалу до різноманітних інформаційних джерел допомагає позитивно впливати на політичну свідомість людини, а це, у свою чергу, сприяє формуванню в Україні громадянського суспільства, демократичним перетворенням у державі. Політичні та суспільні реформи, які конче потрібно продовжувати в нашій країні, стануть передумовою для її входження до спільноти розвинутих демократичних країн.

Список використаної літератури

1. Біленчук П. Інформаційне забезпечення правоохоронних органів України // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні. – Л., 2003. – С. 475-477.
2. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності в умовах інформатизації: організаційно-правові питання теорії і практики / Р.А. Калюжний, В.О. Шамрай, М.Я. Швець та ін.; За ред. Р.А. Калюжного, В.О. Шамрая; Акад. держ. податк. служби України. – К., 2002. – 265 с.: портр.
3. Величко В. О. Інформаційне забезпечення роботи місцевих органів виконавчої влади // Проблеми законності. – Х., 2003. – Вип. 58. – С. 34-39.
4. Кушакова Н. Право людини на інформацію в Україні: сучас. стан та перспективи розвитку: [Інформ. відносини] // Митна справа. – 2001. – № 3. – С. 41-46.
5. Осауленко О.Г. Інформаційне забезпечення державного управління сталим розвитком. – К.: Б. в., 2001. – 72 с.: іл., табл.
6. Петрина Н.О. Інформаційне забезпечення процесів освіти і науки в умовах становлення інформаційного суспільства // Вісн. Укр. акад. банків. справи. – 2002. – № 2 (13). – С. 96-99.
7. Симоненко Т. Інформаційне забезпечення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в Україні: Докум. комунікації та інформ. технології // Бібл. вісн. – 2003. – № 5. – С. 20-22.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ РУКОПИСІВ І СТАРОДРУКІВ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ¹

На основі досвіду оцифрування раритетних матеріалів з фондів Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського висвітлюються найважливіші аспекти цифрової презентації стародруків, нотних колекцій і рукописних матеріалів. Запропоновано комплексний підхід до питання створення цифрових колекцій історико-культурних фондів у складі наукової електронної бібліотеки

О. Баркова, І. Остапова, Ю. Мордвінов

У наш час одним із актуальних завдань бібліотек, архівів і музеїв світу є відтворення у цифровому середовищі змісту рукописів і стародруків та організація онлайн-доступу до них. В історико-культурних фондах цих закладів зберігається величезна кількість інформації, яка не тільки потенційно необхідна нащадкам, але й вкрай важлива для сучасних наукових досліджень і культурного розвитку кожної країни.

У фондах Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського (НБУВ) знаходяться унікальні колекції стародруків, рукописів, у тому числі рукописні нотні і картографічні матеріали, а також колекції тривимірних об'єктів музейного типу. Для збереження цих раритетів та надання до них доступу широкому загалу фахівців НБУВ разом з колегами з Українського мовно-інформаційного фонду (УМІФ) Національної академії наук України та інших організацій здійснюють оцифрування різних видів документів з історико-культурних фондів бібліотеки. Аналіз цієї діяльності дозволив визначити способи презентації рукописів і стародруків у цифровому середовищі та виявити комплекс проблем, що стосуються як організації робіт, так і створення цифрових колекцій різних видів документів.

Актуальність діяльності з оцифрування документів пов'язана з необхідністю запобігти впливу низки негативних факторів, що загрожують історико-культурним колекціям у фондах. По-перше, з часом загострюються проблеми збере-

ження стародавніх документів на паперових, пергаментних та інших носіях, котрі є найбільш вразливими під негативного зовнішнього впливу і руйнуються внаслідок цього. Традиційні методи реставрації вимагають великих витрат часу і матеріальних ресурсів, а швидкість руйнування частіше випереджає можливості реставраторів щодо відновлення раритетів. До другого типу загроз відносяться аварії в комунальних господарствах, стихійні лиха і терористичні акти, які призводять до різкого погіршення стану колекцій, а іноді до повного їхнього знищення. Крім того, з часом матеріальна цінність унікальних або рідкісних першоджерел зростає, що загострює проблеми захисту від третього типу загроз – “кримінальних зазіхань”. Незадовільний фізичний стан раритетів і необхідність їхньої охорони від кримінального доступу змушують обмежувати та навіть забороняти надання користувачам таких документів.

Одним із найбільш прийнятних шляхів розв'язання проблеми одночасного збереження рукописних і друкованих пам'яток та забезпечення до них доступу для широкого кола користувачів незалежно від локалізації оригіналу є застосування сучасних інформаційних технологій з метою відтворення і збереження в цифровому середовищі всього масиву стародруків і рукописних матеріалів.

Однак необхідно враховувати певну специфіку оцифрування документів залежно від їхнього інформаційного вмісту (контенту, content). Загалом їх можна поділити на такі групи:

- текстові об'єкти, вміст яких передається в основ-

¹ У статті використано матеріали доповіді на Міжнародній конференції «Програма ЮНЕСКО "Інформація для всіх": загальний доступ до інформації» (23-25 черв. 2004 р., м. Санкт-Петербург, Росія).